

МЕЂУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА
СЛОБОДА, БЕЗБЕДНОСТ: ПРАВО НА ПРИВАТНОСТ

ЗБОРНИК РАДОВА

15 година Покрајинског заштитника грађана - омбудсмана

INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE
FREEDOM, SECURITY: THE RIGHT TO PRIVACY

CONFERENCE PAPERS

Покрајински заштитник грађана
Омбудсман

Republika Srbija
Autonomna pokrajina Vojvodina
Pokrajinski zaštitnik građana – ombudsman

Institut za kriminološka
i sociološka istraživanja iz Beograda

ZBORNIK RADOVA

Međunarodna naučna konferencija
„SLOBODA, BEZBEDNOST: PRAVO NA PRIVATNOST“

CONFERENCE PAPERS

International Scientific Conference
„FREEDOM, SECURITY: THE RIGHT TO PRIVACY“

Novi Sad, 2017.

IZDAVAČI:

Pokrajinski zaštitnik građana – ombudsman
Institut za kriminološka i sociološka istraživanja iz Beograda

ZA IZDAVAČA:

Prof. dr Zoran Pavlović, Pokrajinski zaštitnik građana – ombudsman
Dr Ivana Stevanović, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja

UREDNIK ZBORNIKA:

Prof. dr Zoran Pavlović, pokrajinski zaštitnik građana – ombudsman

RECENZENTI

Prof. dr Dragan Jovašević, Pravni fakultet Univerziteta u Nišu, Srbija
Prof. dr Vid Jakulin, Pravni fakultet univerziteta u Ljubljani, Slovenija
Prof. dr Flaviu Ciopec, Pravni fakultet, Zapadni univerzitet u Temišvaru,
Rumunija
Prof. dr Gal Ištvan Laslo, Pravni fakultet, Univerzitet u Pečuju, Mađarska

ŠTAMPA:

Štamparija Uprave za zajedničke poslove pokrajinskih organa, Novi Sad

GODINA IZDANJA: 2017.

TIRAŽ: 300 kom

Održavanje međunarodne naučne konferencije podržali su:
PRAVOSUDNA AKADEMIJA I ORGANIZACIJA ZA EVROPSKU
BEZBEDNOST I SARADNJU – MISIJA U SRBIJI

Stavovi izrečeni u ovom zborniku pripadaju isključivo autorima i ne predstavljaju nužno zvaničan stav Pokrajinskog zaštitnika građana – ombudsmana, Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja, Pravosudne akademije i Misije OEBS-a u Srbiji

PUBLISHERS:

Provincial Protector of Citizens - Ombudsman
Institute of Criminological and Sociological Research

ON BEHALF OF THE PUBLISHERS:

Prof. Zoran Pavlović, PhD, Provincial Protector of Citizens – Ombudsman
Ivana Stevanović, PhD, Institute of Criminological and Sociological Research

EDITOR:

Prof. Zoran Pavlović, PhD, Provincial Protector of Citizens - Ombudsman

REVIEWS:

Prof. Dragan Jovašević, PhD, Faculty of Law, University of Niš, Serbia
Prof. Vid Jakulin, PhD, Faculty of Law, University of Ljubljana, Slovenia
Prof. Flaviu Ciopec, PhD, Faculty of Law, West University in Timisoara,
Romania
Prof. István László Gál, PhD, Faculty of Law, University of Pécs, Hungary

PRESS:

Vojvodina Provincial authorities Common Affairs Department, Novi Sad,
Republic of Serbia

YEAR: 2017

CIRCULATION: 300 pcs

International scientific conference implementing partners:
JUDICIARY ACADEMY and OSCE MISSION TO SERBIA

Any opinions, claims or positions expressed in this publication are those of the papers' authors and do not necessarily represent an official position of the Provincial Protector of Citizens - Ombudsman, Institute of Criminological and Sociological Research, the Judiciary Academy and the OSCE Mission to Serbia

Međunarodna naučna konferencija
„SLOBODA, BEZBEDNOST: PRAVO NA PRIVATNOST“

PROGRAMSKI ODBOR

- Prof. dr Viorel Pasca, Pravni fakultet, Zapadni univerzitet u Temišvaru, Rumunija
Prof. dr Ievgen Streltsov, Pravni fakultet, Univerzitet u Odesi, Ukrajina
Prof. dr Primož Gorkič, Pravni fakultet, Univerzitet u Ljubljani, Slovenija
Prof. dr Vesna Lazić, Aser Institut, Hag i Univerzitet u Utrehtu, Holandija
Prof. dr Marko Levante, Pravni fakultet, Univerzitet u Sankt Galenu i Vrhovni sud, Lozana, Švajcarska
Prof. dr Huan Karlos Karbonel, Institut za kriminologiju i krivično pravo, Univerzitet u Valensiji, Španija
Prof. dr Velimir Rakočević, Pravni fakultet, Univerzitet u Crne Gore, Crna Gora
Prof. dr Tunjica Petrašević, Pravni fakultet, Sveučilište J. J. Štrosmajera u Osijeku, Hrvatska
Dr Ivana Stevanović, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Srbija
Prof. dr Juri Pudovočkin, Državni pravni fakultet, Moskva, Rusija
Prof. dr Nikola Dujovski, Fakultet za bezbednost, Skopje, Univerzitet „Sv. Kliment Ohridski“, Bitola, Makedonija
Prof. dr Đanluka Ruđero, Pravni fakultet, Univerzitet u Torinu, Italija
Prof. dr Zoran Pavlović, Pokrajinski zaštitnik građana – ombudsman, Novi Sad, Srbija

ORGANIZACIONI ODBOR

- Prof. dr Zoran Pavlović, Pokrajinski zaštitnik građana – ombudsman, Srbija
dr Ivana Stevanović, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Srbija
Nenad Vujić, Pravosudna akademija, Srbija
Milka Raković, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Srbija
Ankica Dragin, Pokrajinski zaštitnik građana – ombudsman, Srbija
Darian Rakitovan, Pravni fakultet, Zapadni univerzitet u Temišvaru, Rumunija
Alen Šajfar, Pokrajinski zaštitnik građana – ombudsman, Srbija

International Scientific Conference
„FREEDOM, SECURITY: THE RIGHT TO PRIVACY“

PROGRAM BOARD

- Prof. Viorel Pașca, PhD, Faculty of Law, Western Univeristy in Timisoara, Romania
Prof. Ievgen Streltsov, PhD, Faculty of Law, University of Odessa, Republic of Ukraine
Prof. Primož Gorkič, PhD, Faculty of Law, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Prof. Vesna Lazić, PhD, Asser Institute, the Hague and Utrecht University, the Netherlands
Prof. Marko Levante, PhD, Faculty of Law, University in Sankt Gallen / Supreme Court i Lausanne, Switzerland
Prof. Juan Carlos Carbonell, PhD, Institute of Criminology and Criminal Law, University of Valencia, Spain
Prof. Velimir Rakočević, PhD, Faculty of Law, Unviersity of Montenegro, Montenegro
Prof. Tunjica Petrašević, PhD, Faculty of Law Pravni fakultet u Osijeku, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska
Ivana Stevanović, PhD, Institute of Criminological and Sociological Research, Belgrade, Serbia
Prof. Yury Pudovochkin, PhD, Criminal Law Department of the Russian State University of Justice, Moscow, Russia
Prof. Nikola Dujovski, PhD, Security Faculty in Skopje, St. Climent of Ohrid University, Bitola, Macedonia
Prof. Gianluca Ruggiero, PhD, Faculty of Law, University of Turin, Italy
Prof. Zoran Pavlović, PhD, Provincial Protector of Citizens - Ombudsman, Novi Sad, Serbia

ORGANIZATION BOARD

- Prof. Zoran Pavlović, PhD, Provincial Protector of Citizens - Ombudsman, Novi Sad, Serbia
Ivana Stevanović, PhD, Institute of Criminological and Sociological Research, Belgrade, Serbia
Nenad Vujić, Judiciary Adacemy, Belgrade, Serbia
Milka Raković, Institute of Criminological and Sociological Research, Belgrade, Serbia
Ankica Dragin, Provincial Protector of Citizens - Ombudsman, Novi Sad, Serbia
Darian Rakitovan, Faculty of Law, Western Univeristy in Timisoara, Romania
Alen Šajfar, Provincial Protector of Citizens - Ombudsman, Novi Sad, Serbia

SADRŽAJ

PREDGOVOR	11
FOREWORD	27

I POGLAVLJE / CHAPTER I SLOBODA I PRAVO NA BEZBEDNOST / FREEDOM AND RIGHT TO PRIVACY

Ievgen Streltsov REGULATION OF PRIVACY IN PUBLIC LAW	45
Jovan Ćirić, PhD FREEDOM OR BREAD	60
Prof. dr Darko Simović Prof. dr Vladan Petrov NAČELO SVETOVNOSTI I SLOBODA VEROISPOVESTI – DEPRIVATIZACIJA RELIGIJE U REPUBLICI SRBIJI	70
Евгения Вечерова АКСИОЛОГИЧЕСКОЕ ИЗМЕРЕНИЕ НОРМАТИВНОСТИ УГОЛОВНОГО ПРАВА В ОБЩЕСТВЕ, КОТОРОЕ ТРАНСФОРМИРУЕТСЯ	84
Doc. dr Aleksandar Stevanović MORALNA DEKOMPZICIJA EVROPSKOG ČOVEKA I ULAZAK U STANJE OPŠTE NEBEZBEDNOSTI	96
Юрий Пудовочкин ПРЕСТУПЛЕНИЕ КАК НЕОПРЕДЕЛЕННОСТЬ	110
Goran Bašić PRAVO NA PRIVATNOST U KONTEKSTU PRIKUPLJANJA PODATAKA O ETNIČKOJ (NACIONALNOJ) PRIPADNOSTI	123
Igor Vuletić CRIMINAL DEFAMATION AND PRESS FREEDOM IN JURISPRUDENCE OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS	139
Aleksandar R. Ivanovic THE RIGHT TO PRIVACY AND ANONYMITY WITHIN THE SCOPE OF FREEDOM AND SECURITY	152
Dragica Popesku, PhD TYPES OF THE RIGHT TO PRIVACY AND CIVIL LAW PROTECTION	167
Elena Tilovska-Kechedji A MIGRANT IS A HUMAN BEING TOO	185

II POGLAVLJE / CHAPTER II
PRAVO NA PRIVATNOST - KRIVIČNOPRAVNI ASPEKTI / THE RIGHT TO PRIVACY –
CRIMINAL LAW ASPECTS

Zorica Mršević SECURITY AS A PREREQUISITE OF FREEDOM - (NOT)EFFICIENCY OF CRIMINAL LAW PROTECTION	201
Zoran Pavlović THE RIGHT TO PRIVACY – CHALLENGES OF NEW COMMITMENTS	218
dr Milan Škulić NAČELO JAVNOSTI I ZAŠTITA PRIVATNOSTI U KRIVIČNOM POSTUPKU	236
Ivana Stevanović, PhD THE RIGHT TO PRIVACY OF THE CHILD AND MEDIA IN THE REPUBLIC OF SERBIA IN THE CONTEXT OF THE PROTECTION OF CHILDREN LABOUR ABUSE AND EXPLOITATION.....	265
Ljubinko Mitrović Goran Gajić POSEBNE ISTRAŽNE RADNJE I PRAVO NA PRIVATNOST	290
Dr Laura Maria Stănilă THE RIGHT TO PRIVACY IN THE VIEW OF ROMANIAN LEGISLATOR. LEGAL PENAL POLICY VS HAPPINESS OF THE CITIZENS	306
Milica Kolaković-Bojović, PhD Veljko Turanjanin, PhD SECRET MONITORING OF COMMUNICATION AS A SPECIAL INVESTIGATION TECHNIQUE IN FOCUS OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS	323
Veljko Delibašić VIOLATING PRIVACY BY COVERT INTERCEPTION OF COMMUNICATIONS	342
Jasminka Džumhur ZAŠTITA PRAVA NA PRIVATNOST UGROŽENIH SVJEDOKA U SUDSKIM POSTUPCIMA.....	358
doc. dr sc. Matko Pajčić ZAŠTITA OSOBNIH PODATAKA U POSTUPCIMA MEĐUNARODNE KAZNENOPRAVNE I POLICIJSKE SURADNJE U EUROPSKOM PRAVU	374
Aleksandar Bošković, PhD DNA DATABASES AND PRIVACY LAW.....	391
Marco Levante SCHUTZ DER PRIVATSPHÄRE IM SCHWEIZERISCHEN RECHT – ÜBERBLICK UND NEUERE RECHTSPRECHUNG	406
Prof. dr Gál István László FREEDOM, SECURITY, TERRORISM AND TERRORIST FINANCING.....	419
Juan Carlos Carbonell Jorge Correcher POLÍTICA ANTITERRORISTA EN ESPAÑA Y PROTECCIÓN DE LOS PRINCIPIOS CONSTITUCIONALES: ESPECIAL REFERENCIA A LOS DELITOS DE ENALTECIMIENTO DEL TERRORISMO	438

Мирко Кулич Горан Милошевич ЗАЩИТА КЛАССИФИЦИРОВАННОЙ ИНФОРМАЦИИ В НАЛОГОВОЙ ПРОЦЕДУРЕ.....	465
Darian Rakitovan SURVEILLANCE OR INVESTIGATION SPECIAL METHODS IN THE NEW CODE OF CRIMINAL PROCEDURE OF ROMANIA AND THEIR POSSIBLE NEGATIVE INFLUENCE ON THE BASIC HUMAN RIGHTS AND FREEDOMS.....	486
Velimir Rakočević CRIMINAL ACTIVITIES MURDER AND AGGRAVATED MURDER IN MONTENEGRO LEGISLATION	517
Prof. Damien Cassan, PhD DOES THE POLICE WORK IN THE PUBLIC INTEREST? AN INTERNATIONAL COMPARISON BETWEEN FRANCE AND ENGLAND	535

Goran Bašić*

PRAVO NA PRIVATNOST U KONTEKSTU PRIKUPLJANJA PODATAKA O ETNIČKOJ (NACIONALNOJ) PRIPADNOSTI⁷⁶

***Apstrakt:** U savremenoj liberalnoj državi etničkim (nacionalnim) manjinama su priznata kolektivna prava čija svrha je zaštita njihovih kulturnih identiteta. Međutim, u velikom broju slučajeva ostvarivanje kolektivnih prava je uslovljeno prikupljanjem osetljivih podataka o etničkom (nacionalnom) identitetu građana, a prilikom ostvarivanja pojedinih prava i pristankom građana pripadnika etničkih manjina da se izjasne o etničkoj pripadnosti. Glavna teza koju razvijam u radu je kako uspostaviti ravnotežu između prava na privatnost i realne potrebe za prikupljanjem, obradom i iskazivanjem podataka o etničkom poreklu.*

***Ključne reči:** etnicitet, privatnost, statistika.*

Vladavina prava i pravo na privatnost

U živu i inspirativnu institucionalnu i kolokvijalnu raspravu o zaštiti privatnosti u Evropi naša stručna i društvena javnost se uključuje sporadično. S vremena na vreme Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka ličnosti, organizacije civilnog društva i stručnjaci koji se bave zaštitom prava na privatnost skrenu pažnju javnosti na rizike s kojima se građani svakodnevno suočavaju kada lične podatke unose u formulare ili ugovore koje zaključuju, ili nastoje da ih zaključe, sa privatnim organizacijama, bankama i firmama ili ih prilikom pokretanja postupaka za ostvarivanje pripadajućih prava „daju“ različitim organima javne vlasti. Stručnjaci skreću pažnju na to da se pravo na privatnost krši i snimanjem bez pristanka građana na javnim mestima i u javnim ustanovama, objavljivanjem fotografija u medijima, ali i zloupotrebama društvenih mreža i interneta, telefonske i druge komunikacije, te da savremene tehnologije omogućavaju pristup različitim ličnim podacima ne samo službama koje su

* Viši naučni saradnik u Institutu društvenih nauka u Beogradu (basicgoran11@gmail.com)

⁷⁶ Rad je napisan tokom rada na projektu Instituta društvenih nauka “Društvene transformacije u procesu evropskih integracija – multidisciplinarni pristup, (br. 47010) koji podržava i finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije. (Zahvalnost za podatke o međunarodnim standardima zaštite prava na privatnost dugujem mr Ivani Stjelji istraživačici u Resursnom centru za podršku istraživanjima u Institutu društvenih nauka u Beogradu

ovlašćene da se staraju o ličnoj i nacionalnoj bezbednosti, već i mnogo širem krugu zainteresovanih.

Građani u Srbiji nemaju dovoljno informacija i znanja o tome kada im je povređeno pravo na privatnost (zaštitu podataka o ličnosti), a ni o tome na koji način mogu da potraže zaštitu ovog prava koja je garantovana međunarodnim konvencijama, Ustavom i zakonom. Štaviše, često ni oni koji lične podatke upotrebljavaju na način koji zakon zabranjuje nisu svesni prekršaja. Zabrinjavajuće je to što ne postoji svest ljudi kako o tome da kada obavljaju svoje profesionalne zadatke često neovlašćeno zadiru u nečiju privatnost, tako i o tome da time ugrožavaju etičnost svoje profesije. U to sam se uverio nedavno kada je jedan ugledni beogradski dnevni list, u kratkom periodu dva puta objavio moju fotografiju snimljenu na šalteru banke. Kada sam se kod urednika tog lista pozvao na povredu prava na privatnost, kao i na to da ću se povodom tog slučaja obratiti Savetu za štampu, suočio sam se sa iskrenim zaprepašćenjem i objašnjenjem da taj list svakodnevno objavljuje fotografije građana, te da sam prvi koji se žali zbog toga. Još je interesantnije iskustvo koje sam stekao obavljajući određene poslove koji podrazumevaju i uvid u informacije o privatnosti ličnosti. Većina kolega s kojima sam saradivao prihvatila je da u službenoj javnoj komunikaciji anonimizuje podatke o ličnosti, ali ne i da je to nužno: najčešće objašnjenje bilo je da će oni koji su zainteresovani za lične podatke na ovaj ili onaj način doći do njih. Izlišna su bila objašnjenja da čak ukoliko je njihovo zapažanje tačno, a nažalost pokazalo se da jeste, ljudi mahom ne žele da dele lične podatke sa svima.

Većini ljudi je teško da razluči, ili uopšte ne razmišlja o tome, kada lični podatak postaje javan. Često iz medija saznajemo različite informacije iz života ljudi koji obavljaju javne funkcije i koji se odnose na njihovu privatnost. To je opravdano, posebno u slučaju kada su ti podaci od važnosti za obavljanje javne funkcije, ali objavljivanje pojedinih ličnih podataka ili njihovo prenaglašavanje u javnosti, a koji nisu uslov za obavljanje te funkcije, otvara i pitanje zakonitog postupanja i etičnosti. Nedavno su mediji objavili podatke i kopije dokumenata o ocenama sa studija pojedinih javnih funkcionera. Nesumnjivo, reč je o ličnom podatku i on bi trebalo da je dostupan javnosti samo u slučaju kada je to propisano i kada je u interesu građana. Svakako da je u interesu građana da se o njihovim pravima, javnim politikama i poslovima bave obrazovani i kompetentni stručnjaci, ali postavlja se pitanje da li je taj podatak javan ili bi trebalo da je dostupan samo telima koja utvrđuju ispunjenost uslova kandidata za obavljanje određene javne funkcije ili posla. Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti je u slučaju izbora zamenika javnog tužioca smatrao da su podaci o prosečnoj oceni tokom studija kandidata javni i učinio ih je dostupnim

javnosti⁷⁷. Ne osporavajući mišljenje Poverenika, želim da ukažem na šire probleme koji nisu samo pravne prirode – na poverenje i na odgovornost kao dva instituta na kojima pored stručnosti javna uprava gradi odnos sa javnošću.

Nesporno je da kandidati koji obavljaju javne funkcije treba da budu dobro obrazovani i stručni, ali iz perspektive naše teme važno je da su takvi uslovi propisani u dokumentima na osnovu kojih se javni funkcioneri kandiduju za određenu javnu funkciju. Za proveru tih podataka imenuju se različita tela, a i većina organa javne vlasti ima stručne službe koje su ovlašćene da proveravaju podatke o ispunjenosti uslova kandidata. I tu bi, ukoliko postoji vladavina prava, trebalo da se okonča provera ličnih podataka koji se odnose na određene propisane kvantitativne uslove. Ukoliko postoji poverenje u tela i administraciju koja vrše te provere i nesporna je odgovornost stručnjaka u tim telima, mislim da nije nužno da se lični podaci dostavljaju javnosti. Kako, međutim, stvari stoje, bilo zbog nepoverenja u rad administracije i stručnih tela bilo zbog neodgovornosti njihovih članova, pojedini lični podaci građana postaju značajni za javnost. U vezi s tim trebalo bi voditi računa o članu 5 Konvencije o zaštiti lica u odnosu na automatsku obradu ličnih podataka⁷⁸ kojom se jemči pravedno i zakonito pribavljanje i obrađivanje ličnih podataka koji su sačuvani u određene legitimne svrhe, i ne smeju se koristiti suprotno svrsi zbog koje su sačuvani; koji su odgovarajućeg obima u odgovarajućem obliku i koji se ne smeju čuvati duže nego što je potrebno. Konvencija štiti i pravo pojedinca na informisanost o tome da li se o njemu čuvaju podaci, pristup tim podacima, i, ako je nužno, ispravljanje takvih podataka. Ako želimo da u raspravi o ovom problemu idemo još dalje možemo postaviti pitanje: da li je potrebno da se prilikom izbora za bilo koju javnu funkciju pojedini lični podaci cene kao bitan uslov za obavljanje funkcije čime oni po logici stvari postaju interesantni javnosti. U opisanom slučaju otkrili smo, zahvaljujući nepoverenju javnosti u rad organa koji je Narodnoj skupštini predložio kandidate za zamenike javnog tužioca, da je važan činilac prilikom izbora kandidata bila i prosečna ocena tokom studija. Međutim, uvidom u propise kojim je uređen izbor zamenika javnog tužioca takav uslov nije propisan⁷⁹. Ako uslovi nisu propisani, zašto su podaci o njihovoj ispunjenosti javni? Takođe, ako je razlog taj što se sumnja u rad Državnog veća tužilaca koje je ovlašćeno

⁷⁷ Slobodan pristup informacijama: Stavovi i mišljenje Poverenika, Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, Beograd, 2017, str. 77.

⁷⁸ <http://www.poverenik.rs/you/pravni-okvir-zp/medjunarodni-dokumenti-zp/1359-konvencija-o-zastiti-lica-u-odnosu-na-automatsku-obradu-podataka.html>

⁷⁹ Zakon o radnim odnosima u državnim organima („Službeni glasnik RS“, br.48/91, 44/98 – dr. zakon, 49/99 – dr. zakon, 34/2001 – dr. zakon i 39/2002); Zakon o javnom tužilaštvu /čl. 76 – 77a/, "Sl. glasnik RS", br. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 78/2011 – dr. zakon, 101/2011, 38/2012 – odluka US, 121/2012, 101/2013, 111/2014 – odluka US, 117/2014, 106/2015 i 63/2016 – Odluka US)

da predlaže Narodnoj skupštini kandidate za zamjenike javnog tužioca, onda se suočavamo s problemom koji je značajniji od pitanja zaštite prava na privatnost, a to je odsustvo vladavine prava.

Načelo vladavine prava podrazumeva nadmoć prava nad voluntarizmom političke moći i izraz je dugog razvoja političkih institucija i političke misli (Stanovčić, 2005: 31). Međutim, da bi vladavina prava ostvarivala svoju svrhu, potrebno je da društvo u kojem se ona uspostavlja barem teži izbegavanju zamke s kojima se demokratija suočava (Bašić, 2017: 147). Vladavina prava podrazumeva i to da postoje odgovorne institucije i odgovorni građani i da je uspostavljeno bazično poverenje između njih. Stabilna demokratija i poverenje su veoma važne za zaštitu prava na privatnost, jer je ono u međunarodnom pravu ljudskih prava derogabilno, odnosno može se i ograničiti nacionalnim propisima ukoliko je to neophodno. Ukoliko ne postoji poverenje i odgovornost institucija, teško je odgovoriti na osnovna pitanja iz političke teorije: šta je to demokratsko društvo, i ko ima pravo da ograniči ljudska prava (zakonodavna ili izvršna vlast), a još teže na ona koja se odnose na sadržinu prava na privatnost (privatni život, porodični život, poštovanje doma, poštovanje prepiske) i njegovu zaštitu.

Etnicitet i privatnost

Pravo na privatnost se definiše kako u odnosu na individuu i njegov identitet i potrebe, tako i u odnosu na društvene interakcije. U kontekstu odnosa države i pojedinca lako je definisati sadržaj i zaštitu prava na privatnost, ali nedoumice se javljaju u vezi s ličnim podacima koji su ukorenjeni u grupne identitete kojima pojedinci pripadaju (rasa, etnička grupa, nacija, veroispovest). Savremena liberalna država i međunarodno pravo priznaju rasne i etnokulturne identitete građana i kolektivna prava koja proističu iz tih identiteta. Rasnim i etnokulturnim grupama koje se nalaze u položaju manjine međunarodne institucije i države priznaju, zbog zaštite i očuvanja kolektivnih identiteta, određena prava – kulturna autonomija, različiti oblici samouprave, mere afirmativne akcije i druga (Bašić, 2016: 51). Međutim, pored institucionalnog priznavanja identiteta i razvijanja pravne, društvene i logističke infrastrukture za ostvarivanje prava na zaštitu i očuvanje etnokulturnih identiteta potreban je i pristanak pripadnika grupe.

Pristanak podrazumeva to da se pripadnik rasne, nacionalne, etničke ili verske manjine javno izjasnio da na osnovu toga što pripada određenoj „manjinskoj“ grupi želi da ostvaruje kolektivna prava koja se odnose na zaštitu identiteta grupe – da govori jezikom grupe kojoj pripada na određenoj teritoriji, da se obrazuje i da bude informisan na tom jeziku, da neguje kulturu i običaje u zajednici sa drugim pripadnicima grupe ili

da bira i da bude biran u organe javne vlasti ili manjinske samouprave po osnovu „grupne“ ekskluzivnosti. Ukoliko je participativna demokratija izraz „zrelog“ društva, onda ostvarivanje ovih prava i izjašnjavanje o rasnom, etničkom, nacionalnom poreklu ili veroispovesti nije opterećeno strahom pripadnika grupe da će trpeti negativne posledice ukoliko se javno izjasni o etničkom poreklu i pripadnosti. U takvim društvima pojedinac se slobodno opredeljuje o načinu na koji će usmeravati lične planove (Bašić, 2007; 105).

Problem je, međutim, sa društvima u kojima je različitost prepreka ostvarivanju demokratije, i gde postoje realni problemi u vezi sa ostvarivanjem „kolektivnih“ prava. U takvim društvima pribegava se etničkoj mimikriji, asimilaciji, izgradnji veštačke zajednice građana koja zanemaruje primordijalnost kulturnih identiteta ili institucionalnom priznavanju „manjinskih“ identiteta i njihovih prava, ali bez uspostavljanja integrativnih društvenih veza. Pravo na zaštitu privatnosti u takvim društvima ima poseban značaj. Razvoj demokratije, zaštita ljudskih prava, „osvajanje“ slobode primarni su zadaci ovih društava, a oslobađanje od straha da identitet nije uzrok neprijatnosti i diskriminacije uslov je njihovog ostvarivanja.

Sloboda izjašnjavanja o nacionalnom ili etničkom identitetu i poreklu i zaštita od zloupotreba i diskriminacije na osnovu pripadnosti tim identitetima su realna opasnost u multikulturalnim državama koje nisu razvile integracioni društveni model (Bašić; Pajvančić, 2014; 36). U takvim društvima pripadnici „manjinskih“ grupa se, uprkos institucionalnom priznanju identiteta, suočavaju i sa institucionalnim zanemarivanjem i sa društvenom distancom. Često je etničko poreklo uzrok neprijatnosti, prepreka za zapošljavanje i napredovanje u profesiji i ostvarivanje drugih priznatih prava, a u ekstremnim situacijama i povod za najgrublje povrede prava i diskriminaciju. Zbog toga se pripadnici etničkih manjina, Romi najčešće, prikrivaju u susednim identitetima, a limitrofne tačke dodira različitih identiteta na taj način, umesto da su osnova interkulturalnih prožimanja, postaju agregat za asimilaciju manjinskih identiteta.

Da bi se to izbeglo i da bi se ublažile posledice etnocentrizma, preduzimaju se na međunarodnom i na nacionalnom nivou mere koje štite privatnost pripadnika nacionalnih manjina kroz posebnu zaštitu prikupljanja i obrade „osetljivih“ podataka o njihovim etničkom, i nacionalnom identitetu.

Direktiva Evropskog parlamenta i Saveta 95/46/EZ od 24. oktobra 1995. o zaštiti građana u vezi s obradom podataka o ličnosti i o slobodnom kretanju takvih podataka⁸⁰ je osnovni pravni akt o zaštiti podataka Evropske unije. Njom se državi članici zabranjuje obrada podataka o ličnosti koje se, pored ostalih ličnih svojstava, odnose i na rasno ili etničko poreklo. Prikupljanje i obrada takvih podataka je dopuštena samo uz izričit pristanak lica; ako je obrada neophodna radi izvršavanja obaveza i posebnih prava u oblasti radnog prava; ako je obrada neophodna radi zaštite vitalnih interesa lica koje je fizički ili zakonski nesposobno da dá pristanak; ukoliko se obrada odnosi na podatke koje je lice javno saopštilo ili je obrada neophodna radi uspostavljanja, izvršenja ili odbrane pravnih zahteva i drugo.

Opštom uredbom o zaštiti podataka⁸¹ iz 2016. godine Evropski parlament nastoji da obezbedi poštovanje prava na zaštitu ličnih podataka u Evropi, i da stimuliše razvoj jedinstvenog digitalnog tržišta u Uniji⁸². Uredba članom 9 zabranjuje obradu posebnih kategorija ličnih podataka, odnosno podataka koji se odnose na rasu, etničko poreklo, političke stavove, religijska i filozofska uverenja, članstvo u sindikatu, genetičke podatke, biometrijske, podatke o zdravstvenom stanju i seksualnom životu i seksualnoj orijentaciji. Uredba kao i pomenuta Direktiva predviđa izuzetke od ove zabrane u slučaju izričitog pristanka, zbog javnog interesa, naučnih i istorijskih istraživanja i drugo. Obrada „osetljivih“ podataka je načelno zabranjena instrumentima Saveta Evrope i EU, ali trebalo bi imati na umu i to da postoji iscrpna lista izuzetaka od tog pravila na kojoj su izričita saglasnost osobe čiji se podaci obrađuju, vitalni interesi osobe čiji se podaci obrađuju, legitimni interesi drugih, javni interes i drugo.

U Republici Srbiji Ustavom je uređena zaštita prava na privatnost (čl. 39 i 40) i zajamčena je zaštita podataka o ličnosti (čl. 42). Ovim članom je predviđeno: a) „prikupljanje, držanje, obrada i korišćenje podataka o ličnosti uređuju se zakonom“ (st. 1); b) „zabranjena je i kažnjiva upotreba podataka o ličnosti izvan svrhe za koju su prikupljeni, u skladu sa zakonom, osim za potrebe vođenja krivičnog postupka ili zaštite bezbednosti Republike Srbije, na način predviđen zakonom“ (st. 2) i v) „svako ima pravo da bude obavešten o prikupljenim podacima o svojoj ličnosti, u skladu sa zakonom, i pravo na sudsku zaštitu zbog njihove zloupotrebe“ (st. 3).

⁸⁰ www.poverenik.rs/you/pravni-okvir-zp/međunarodni-dokumenti-zp/699--9546-24101995-.html

⁸¹ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0679&from=EN>

⁸² <https://europa.rs/evropski-parlament-usvojio-nova-pravila-eu-o-zastiti-licnih-podataka/>

Zakon o zaštiti podataka o ličnosti⁸³ (član 16) kao naročito osetljive podatke navodi *nacionalnu pripadnost, rasu, pol, jezik, veroispovest*, pripadnost političkoj stranci, sindikalno članstvo, zdravstveno stanje, primanje socijalne pomoći, žrtvu nasilja, osudu za krivično delo i seksualni život. Izričito se navodi da se ovi podaci mogu obrađivati na osnovu slobodnog pristanka lica, osim ukoliko zakonom nije dozvoljena obrada ni uz pristanak. Zakon navodi da se ovaj pristanak mora dati pismenim putem, a omogućuje i opoziv pristanka za obradu naročito osetljivih podataka.

Takođe, Krivični zakonik⁸⁴ u čl. 146 predviđa krivično delo neovlašćeno prikupljanje ličnih podataka i propisuje novčanu kaznu ili kaznu zatvora do jedne godine za lica koja podatke o ličnosti koji se prikupljaju, obrađuju i koriste na osnovu zakona, neovlašćeno pribave, saopšte drugom ili upotrebe u svrhu za koju nisu namenjeni. Kazna do tri godine zatvora propisana je za lica koja u svrhu službe neovlašćeno prikupljaju, obrađuju ili distribuiraju podatke o ličnosti.

Ovim ustavnim i zakonskim odredbama iscrpljena je zaštita prava na privatnost i zaštita podataka o ličnosti pripadnika nacionalnih manjina. Međutim, podaci o nacionalnoj (etničkoj) pripadnosti često su predmet povrede. Primera radi, svaki put kada se u medijima saopšti sadržaj u kojem se prenaplašava nacionalna pripadnost lica, a to se čini uglavnom u vezi s prekršajima ili krivičnim delima, jeste povreda prava na privatnost. U javnosti, a i u praksi Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka ličnosti su karakteristična dva tipa povrede prava na privatnost – u vezi s prikupljanjem podataka o ličnosti (nacionalnost) od strane nacionalnih saveta nacionalnih manjina, i u vezi s ostvarivanjem mera pozitivne diskriminacije (mera afirmativne akcije) koje se preduzimaju u cilju ostvarivanja suštinske ravnopravnosti pripadnika nacionalne manjine.

Način na koji je bio propisan upis u poseban birački spisak za izbor Nacionalnog saveta nacionalne manjine na izborima održanim 2010. godine, izazvao je povrede prava na privatnost, zloupotrebe i doveo je u pitanje legitimnost izbora pojedinih manjinskih samouprava. Poverenik je vršeći kontrolu iz svoje nadležnosti utvrdio nezakonitu obradu podataka u Subotici, Vršcu, Novom Sadu, Nišu i Kragujevcu, a postupak u vezi s povredom ovog prava je vođen i u Požarevcu i Velikom Gradištu. Poverenik je utvrdio, a kasnije je njegovo mišljenje u odvojenom postupku potvrdio i Zaštitnik

⁸³ Zakon o zaštiti podataka o ličnosti („Službeni glasnik RS”, br. 97/2008, 104/2009 - dr. zakon, 68/2012 - odluka US i 107/2012)

⁸⁴ „Službeni glasnik RS”, br. 85/2005, 88/2005 – ispr., 107/2005 – ispr., 72/2009 i 111/2009

građana, da je do povrede došlo zbog kontroverznih uputstava u Instrukciji o postupku upisa u poseban birački spisak nacionalne manjine⁸⁵ koje su omogućavale da predaju zahteva za upis u poseban birački spisak izvrši treće lice, bez punomoćja lica koja se u zahtevima navode kao podnosioci. Naime, uprkos tome što je u propisima kojima je bio propisan izbor manjinskih samouprava uređena zaštita podataka ličnosti, utvrđene su zloupotrebe i nepravilnosti koje su proizilazile iz nedorečenosti pomenute Instrukcije⁸⁶.

Poverenik je neposredno pre održavanja izbora za manjinske samouprave 2010. godine utvrdio i to da su nacionalni saveti nemačke i bošnjačke nacionalne manjine nezakonito pribavljali i obrađivali podatke o ličnosti i naložio je brisanje 26 pripadnika nemačke nacionalne manjine i 32.458 pripadnika bošnjačke nacionalne manjine iz internih baza podataka koje su formirane u vezi s podnošenjem zahteva za upis u poseban birački spisak za izbor nacionalnog saveta nacionalne manjine⁸⁷.

Izmenama Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina ove nepravilnosti su otklonjene, tako da prilikom izbora manjinskih samouprava 2014. godine one nisu uočene, ali postupci koje su 2010. godine vodili nezavisni državni organi Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti i Zaštitnik građana bitno su uticali na promene propisa i poštovanje zakonitosti i pravne sigurnosti prilikom izbora manjinskih samouprava. Poverenik je tada jasno ukazao na to da kako Zakonom o nacionalnim savetima nacionalnih manjina manjinskoj samoupravi nije dato pravo ni da prikuplja zahteve od građana i da ih u njihovo ime predaje nadležnom opštinskom organu niti da podatke prikupljaju radi svojih evidencija i drugih potreba, jedini osnov za obradu podataka pripadnika nacionalnih manjina je slobodno dat pristanak lica na način kako je to uređeno Zakonom o zaštiti podataka o ličnosti.⁸⁸

Drugi karakterističan slučaj u vezi sa zaštitom prava na privatnost pripadnika nacionalnih manjina odnosi se, kako je pomenuto, na primenu mera afirmativne akcije. Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina u čl. 4 uređuje da organi vlasti „mogu u skladu sa Ustavom i zakonom da donose propise, pojedinačne pravne akte i da preduzimaju mere u cilju obezbeđenja i efektivne ravnopravnosti između pripadnika

⁸⁵ Instrukciju je 7. decembra 2009. godine pod brojem 290-111-00-00009/2009-05 donelo Ministarstvo za ljudska i manjinska prava.

⁸⁶ Videti Mišljenje zaštitnika građana 16-1- 725/10 (<http://www.pravamanjina.rs/index.php/podaci/dokumenta/zaštitnik-građana/454-preporuka>)

⁸⁷ Videti rešenja Poverenika: 011-00-00206/20090-5 od 28. maja 2010. i 1640-1-00002/2010-06 od 29. jula 2010.

⁸⁸ <http://www.poverenik.org.rs/you/formulari-zastita-podataka/70-stavovi-misljenja-zastita-podataka.html>

nacionalnih manjina i pripadnika većinske nacije“, te da se na taj način doneti akti i preduzete mere ne smatraju aktom diskriminacije. Ustav Republike Srbije u čl. 21 utvrđuje da se „ne smatraju diskriminacijom posebne mere koje Republika Srbija može uvesti radi postizanja pune ravnopravnosti grupe lica koja su suštinski u nejednakom položaju sa ostalim građanima“, a u članu 76 ističe da se ova odredba posebno odnosi na nacionalne manjine. Najzad u čl. 77 ističe se sledeće „pri zapošljavanju u državnim organima, javnim službama, organima autonomne pokrajine i jedinica lokalne samouprave vodi se računa o nacionalnom sastavu stanovništva i odgovarajućoj zastupljenosti pripadnika nacionalnih manjina.

Svrha afirmativne akcije je da se grupama poput Roma, drugih etničkih manjina, osoba sa invaliditetom, žena koje su se dugotrajno nalazile u nepovoljnom i obeshrabrujućem položaju i koje iz različitih razloga bez intervencije države i društva ne mogu prevazići i eliminisati uzroke tog položaja, priznaju određene prednosti prilikom ostvarivanja priznatih prava. Njima se omogućava društvena ravnopravnost (Bašić, 2014.a; 13). Za primenu mera afirmativne akcije potrebni su podaci koji ukazuju kako na postojanje neravnopravnosti, tako i na korisnike ovih mera, što znači i prikupljanje podataka o etničkoj (nacionalnoj pripadnosti).

Uvreženo je mišljenje da je prikupljanje podataka o etničkoj pripadnosti zabranjeno, i zbog toga je u nekim slučajevima nemoguće doći do podataka o etničkoj pripadnosti učenika, lica koja su prijavljena na evidencije na tržištu rada i slično. Istraživanje koje je Zaštitnik građana sproveo 2013. godine o primeni Strategije unapređenja položaja Roma⁸⁹ ukazuje da organi javne vlasti različito postupaju u vezi s prikupljanjem podataka o etničkoj pripadnosti građana. Jer dok pojedini državni organi (Ministarstvo spoljnih poslova, Ministarstvo unutrašnjih poslova) takve podatke prikupljaju prvenstveno da bi zbog prirode posla obezbedili učešće pripadnika nacionalnih manjina u svom radu, većina njih, uključujući i organe u lokalnoj samoupravi, takve podatke ne prikuplja. Razlozi zbog kojih organi javne vlasti ne primenjuju mere afirmativne akcije je poštovanje propisa koji zabranjuju neposrednu i posrednu diskriminaciju lica koja traže zaposlenje, i po osnovu nacionalne pripadnosti⁹⁰. U ovoj preporuci i Preporuci koju je istovremeno uputio Službi za upravljanje kadrovima⁹¹ Zaštitnik građana je jasno

⁸⁹ <http://www.pravamanjina.rs/attachments/IZVESTAJ%20ZG%20O%20SPROVODJENJU%20STRATEGIJE.pdf>

⁹⁰ Videti Preporuku Zaštitnika građana 4331 od 25. juna 2009. godine. (http://www.pravamanjina.rs/attachments/420_PREPORUKA%20ORGANIMA%20DRZAVNE%20UPRAVE.pdf)

⁹¹ Del.br. 4564 od 25. juna 2009. (http://www.pravamanjina.rs/attachments/419_PREPORUKA%20SLUZBI%20ZA%20UPRAVLJANJE%20KADROVIMA.pdf)

ukazao na to da je potrebno da organi državne uprave vode evidenciju o nacionalnoj pripadnosti zaposlenih, poštujući pravo svakog da se ne izjašnjava o svojoj nacionalnoj pripadnosti (čl. 47. Ustava), u cilju praćenja izvršavanja ustavnih i zakonskih obaveza i planiranja mera za unapređenje zapošljavanja pripadnika nacionalnih manjina.

Prikupljanje osetljivih podataka je evropskim propisima dozvoljeno, ali pod uslovima da su namenjeni određenim ciljevima i da postoje jasne garancije zaštite. Većina evropskih država odbija da prikuplja segregisane podatke zbog restriktivnog tumačenja nacionalnih zakona o zaštiti podataka, iako direktive EU to omogućavaju.⁹²

Očigledan je, međutim, nedostatak legislativne i sudske prakse koji bi razrešio napetost između potrebe za prikupljanjem osetljivih podataka i zaštite podataka o ličnosti⁹³ i koji bi uspostavio ravnotežu između prava na privatnost i standarda ljudskih prava. Antidiskriminaciono zakonodavstvo naglašava važnost statističkih podataka u pravnim procedurama, a naročito prilikom utvrđivanja posredne diskriminacije. U Direktivi Saveta 2000/78/ec od 27. novembra 2000. – opšti okvir za ravnopravan tretman u zapošljavanju i profesiji i Direktivi Evropskog saveta 2000/43 o primeni principa jednakog tretmana među osobama bez obzira na njihovo rasno ili etničko poreklo, navodi se da se indirektna diskriminacija može ustanoviti bilo kojim načinom uključujući i na osnovu statističkih dokaza. I u odlukama Evropskog suda za ljudska prava statistički podaci se koriste kao dokaz, na primer, u presudi Oršuš i drugi protiv Hrvatske,⁹⁴ statistički podaci koji se odnose na broj romskih učenika u školi navedeni su kao dokaz u presudi kojom je utvrđeno da je došlo do povrede člana 14 Konvencije u vezi s članom 2 Protokola br. 1, odnosno da je došlo do diskriminacije, jer romskim učenicima nisu obezbeđene jednake mogućnosti u obrazovanju.

Dakle, standardi ljudskih prava, a posebno pravo na privatnost, ne isključuju prikupljanje podataka o etničkoj pripadnosti ukoliko se radi o prikupljanju podataka u svrhu borbe protiv diskriminacije, mada ovi standardi definišu osnovne zaštitne mere i ograničenja koja se odnose na obim i način na koji se osetljivi podaci mogu prikupljati i obrađivati (Schuter, Ringelheim: 35). Prikupljanje osetljivih podataka nije zabranjeno ni evropskim ni nacionalnim zakonima, ali pravo na privatnost ograničava i definiše

⁹² <https://www.opensocietyfoundations.org/reports/ethnic-origin-and-disability-data-collection-europe-measuring-inequality-combating>

⁹³ <https://www.opensocietyfoundations.org/reports/ethnic-origin-and-disability-data-collection-europe-measuring-inequality-combating>

⁹⁴ [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"display":\["0"\],"languageisocode":\["HRV"\],"appno":\["15766/03"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{)

njegove granice. U Saopštenju poverenika⁹⁵ o Zakonu o Registru zaposlenih, izabranih, imenovanih, postavljenih i angažovanih lica kod korisnika javnih sredstava⁹⁶ kojim je pored ostalog predviđeno da se u Registar unose i obrađuju podaci o nacionalnoj pripadnosti zaposlenih, ističe se: „ne podrazumeva se obaveza zaposlenih u javnom sektoru da se izjašnjavaju o nacionalnoj pripadnosti, i da taj upis može biti vršen samo fakultativno, samo onda kad i ako to oni žele.“

Ovo mišljenje Poverenika je svakako tačno i ključno za razumevanje odnosa afirmativnih mera i prava na privatnost. I jedno i drugo pravo imaju za svrhu zaštitu prava građana, prvo, na ostvarivanje suštinske ravnopravnosti građana koji se u nepovoljnom položaju dugotrajno nalaze zbog pripadanja određenom identitetu (rasa, etnija, pol), a drugo, da zaštiti privatnost građana. Ostvarivanje prava na mere afirmativne akcije isključuje delimično pravo na privatnost, jer da bi mere afirmativne akcije ostvarile svrhu i obezbedile ravnopravnost etničkim manjinama, oni u javnom polju moraju dobrovoljno, ali jasno da iskažu volju da žele da ih koriste, a to podrazumeva i određene dokaze o pripadnosti određenom etničkom identitetu. Takav pristup podrazumeva sledeće: da su afirmativne mere kreirane sa svrhom da obezbede ravnopravnost pripadnika etničkih manjina, da se prilikom njihovog ostvarivanja u javnim politikama jasno iskaže „korist“ koje pripadnici te grupe ostvaruju od tih mera i najzad, ne manje važno, da se one preduzimaju samo u odnosu na pripadnike grupe koji dobrovoljno, bez ikakvih pritisaka, pristanu na ove mere, odnosno koji se izjasne o svom etničkom (nacionalnom poreklu).

Izazovi ljudskih prava

U evropskoj političkoj kulturi i pravnim sistemima nema jedinstvenog pristupa uspostavljanju javnih politika koje sadrže afirmativne mere za ranjive grupe i zaštitu prava na privatnost. Za pojedine države, Englesku, Irsku, Slovačku i Mađarsku, ove mere se preduzimaju isključivo da bi se položaj dugotrajno zanemarivanih ili diskriminisanih društvenih grupa što više ujednačio sa statusom „većine“. U Engleskoj su preduzimane različite akcije kako bi se suština ovih „balansirajućih“ mera objasnila i približila građanima i doneti su zakoni⁹⁷ na osnovu kojih je trebalo da se afirmativne

⁹⁵ <http://www.poverenik.org.rs/you/formulari-zastita-podataka/70-stavovi-misljenja-zastita-podataka.html>

⁹⁶ Zakon o Registru zaposlenih, izabranih, imenovanih, postavljenih i angažovanih lica kod korisnika javnih sredstava ("Službeni glasnik RS", br. 68/2015 i 79/2015. ispr.)

⁹⁷ Zakon o jednakosti (Equality Act) iz 2010. godine je donet s ciljem da objedini antidiskriminacione mere i mere kojima se podstiče faktička jednakost ranjivih grupa (rasne i seksualne manjine, osobe sa invaliditetom, žene, posebno trudnice).

mere sprovedu i razvijaju (Bašić, 2014.a: 15). U Holandiji afirmativne mere su važna poluga u strategiji upravljanja različitosti, pomoću koje bi trebalo trajno otkloniti uzroke i posledice diskriminacije i stereotipa. Skandinavske države Danska i Švedska smatraju da mere afirmativne akcije imaju smisla samo ukoliko za njihovo sprovođenje postoji snažna društvena podrška. Austrija, nasuprot još jednom često navođenom mišljenju da su mere afirmativne akcije privremene i da su namenjene samo ranjivim grupama, uspostavlja koncept po kojem su one dostupne svakom ko se nađe u nepovoljnom položaju⁹⁸.

U Evropskoj uniji i drugim evropskim zemljama ne postoji jedinstvena strategija ili politika mera afirmativne akcije prema ranjivim grupama. Evropska komisija je direktivama⁹⁹, preporukama i uspostavljenjem antidiskriminacionih instrumenata i tela nagovestila osnov nad kojim će se razvijati javne politike u kojima će afirmativne mere biti poluga pomoću koje bi trebalo obezbediti normativnu i faktičku jednakost ranjivih grupa. Od države do države, takve javne politike se razlikuju, a uspešnost sprovođenja afirmativnih mera zavisi od toga da li su takve mere društveno prihvaćene, da li su jasno propisane i da li su obezbeđeni uslovi za njihovo ravnomerno sprovođenje u lokalnoj zajednici (Bašić, 2014.a: 17).

Pravo na privatnost je neotuđivo ljudsko pravo i njegova suština je da čoveku omogući da samostalno odlučuje o tome šta će iz svoje privatnosti saopštiti u javnosti. Međutim u savremenom svetu privatnost je dinamična kategorija i pristup privatnosti je uslovljen različitim faktorima. Sučeljevanje sa terorizmom i vođenje računa o globalnoj i nacionalnoj bezbednosti najveće su prepreke ostvarivanju prava na privatnost. Podaci o etničkom, nacionalnom poreklu i veroispovesti se u tom kontekstu ne tretiraju kao osetljivi već kao poziv na oprez u vezi sa mogućom terorističkom akcijom. U takvim slučajevima primenjuju se mehanizmi koji isključuju zaštitu ljudskih prava u izuzetnim slučajevima. Pored toga, ljudi nemaju dovoljno informacija o tome kada se izlažu mogućim neprijatnostima i zloupotreba kada daju lične podatke. Podatke koje ostavljamo na internetu da bi pristupili određenim sadržajima su pogodni za različite zloupotrebe, pri tome najčešće dati su dobrovoljno.

⁹⁸ „International Perspectives On Positive Action Measures – A Comparative Analysis In The EU, Canada, USA and South Africa“, EC & University of Bradford, 2009.

⁹⁹ Council Directive 2000/78/EC of 27 November 2000 establishing a general framework for equal treatment in employment and occupation, Official Journal L 303, 02/12/2000 P. 0016 – 0022; Council Directive 2000/43/EC of 29 June 2000 implementing the principle of equal treatment between persons irrespective of racial or ethnic origin, Official Journal L 180, 19/07/2000 P. 0022 – 0026.

Uprkos nastojanju međunarodnih organizacija da standardizuju zaštitu prava na privatnost i država da ih implementiraju, nisu postignuti očekivani rezultati, a u određenim slučajevima, poput zaštite prava etničkih (nacionalnih) manjina, postoje snažne napetosti u primeni i potrebni su dodatni pravni i regulatorni mehanizmi. Pravo na privatnost u kontekstu zaštite prava etničkih manjina ukazuje na snagu i kompleksnost prirode ljudskih prava. Čovek se ostvarujući prava ne sučeljava samo sa nizom ograničenja koja proizilaze iz društvenih odnosa i nastojanja drugih da ostvare ista prava, već i sa prirodom identiteta kojim pripada. Da bi se oba prava dovela u prirodnu ravnotežu potreban je društveni ambijent koji nije ograničavajući ni u kakvom pogledu, odnosno koji je eliminisao rasizam, diskriminaciju, etničke predrasude i podele na „nas“ i „njih“. Kako je stanje demokratije takvo da je ova ravnoteža još uvek građanski ideal potrebne su određene norme pravne zaštite.

Literatura

- Bašić, G. (2007) *Društveni identitet i etnokulturna politika*. u Stanovčić, V. (ur), Položaj nacionalnih manjina u Srbiji, Srpska akademija nauka i umetnosti, Naučni skupovi, Knjiga CXX, Odeljenje društvenih nauka, Knj.30, Beograd, str. 97– 116.
- Bašić G. i Pajvančić M. (2014) *Od segregativne ka integrativnoj politici multikulturalnosti*. Centar za istraživanje etniciteta, Beograd.
- Bašić, G. (2014.a.) *Siromaštvo Roma i afirmativne mere*. u Varadi, T., Bašić, G. Đorđević, Dragoljub (Ur) „Prilozi Strategiji unapređenja položaja Roma“, Srpska akademija nauka i umetnosti, Posebna izdanja, Knjiga DCLXXIV, Odeljenje društvenih nauka, Knj. 106, Beograd, (9– 26)
- Bašić, G. (2016) *Etnokulturni identiteti – politike priznanja i prakse opstanka*. u Stanovčić, V., Bašić, G. (ur.), „Stanje i perspektive multikulturalizma u Srbiji i državama regiona“, Srpska akademija nauka i umetnosti, Naučni skupovi, Knjiga CLXV, Odeljenje društvenih nauka, Knjiga 38; Beograd, (51– 63).
- Bašić, G. (2017) *Multietnička društva i reakcionarni populizam*, u Lutovac, Z. „Populizam“, Institut društvenih nauka, Beograd, (147– 161).
- Stanovčić, V. (2005) *Demokratija i vladavina prava*. Anali, godina LIII, br.2, (29 – 57).
- Schutter, O. De and Ringelheim. J. (2010). *Ethnic Monitoring: The Processing of Racial and Ethnic Data* in „Anti-Discrimination Policies: Reconciling the Promotion of Equality with Privacy Rights“, Bruylant, Brussels.

Dokumenti preuzeti sa interneta*

- <http://www.poverenik.rs/yu/pravni-okvir-zp/medjunarodni-dokumenti-zp/1359-konvencija-o-zastiti-lica-u-odnosu-na-automatsku-obradu-podataka.html>
- www.poverenik.rs/yu/pravni-okvir-zp/medjunarodni-dokumenti-zp/699--9546-24101995-.html
- <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0679&from=EN>
- <https://europa.rs/evropski-parlament-usvojio-nova-pravila-eu-o-zastiti-licnih-podataka/>
- <http://www.pravamanjina.rs/index.php/подаци/документа/заштитник-грађана/454-preporuka>
- <http://www.poverenik.org.rs/yu/formulari-zastita-podataka/70-stavovi-misljenja-zastita-podataka.html>
- <http://www.pravamanjina.rs/attachments/IZVESTAJ%20ZG%20O%20SPROVODJENJU%20STRATEGIJE.pdf>
- http://www.pravamanjina.rs/attachments/420_PREPORUKA%20ORGANIMA%20DRZAVNE%20UPRAVE.pdf
- http://www.pravamanjina.rs/attachments/419_PREPORUKA%20SLUZBI%20ZA%20UPRAVLJANJE%20KADROVIMA.pdf
- <https://www.opensocietyfoundations.org/reports/ethnic-origin-and-disability-data-collection-europe-measuring-inequality-combating>
- <https://www.opensocietyfoundations.org/reports/ethnic-origin-and-disability-data-collection-europe-measuring-inequality-combating>
- [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"display":\["0"\],"languageisocode":\["HRV"\],"appno":\["15766/03"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER"\]](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{)
- <http://www.poverenik.org.rs/yu/formulari-zastita-podataka/70-stavovi-misljenja-zastita-podataka.html>

Zakoni i propisi

- Zakon o radnim odnosima u državnim organima („Službeni glasnik RS“, br.48/91, 44/98 – dr. zakon, 49/99 – dr. zakon, 34/2001 – dr. zakon i 39/2002)
- Zakon o javnom tužilaštvu /čl. 76 – 77a/, "Sl. glasnik RS", br. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 78/2011 – dr. zakon, 101/2011, 38/2012 – odluka US, 121/2012, 101/2013, 111/2014 – odluka US, 117/2014, 106/2015 i 63/2016 – Odluka US)

* Poslednji pristup svim dokumentima preuzetim sa interneta bio je 27. oktobra 2017. između 6:16 i 6:44.

Zakon o zaštiti podataka o ličnosti , „Službeni glasnik RS“, br. 97/2008, 104/2009 - dr. zakon, 68/2012 - odluka US i 107/2012

Zakon o Registru zaposlenih, izabраниh, imenovanih, postavljenih i angažovanih lica kod korisnika javnih sredstava ("Službeni glasnik RS", br. 68/2015 i 79/2015. ispr.

Krivični zakonik, „Službeni glasnik RS“, br. 85/2005, 88/2005 – ispr., 107/2005 – ispr., 72/2009 i 111/2009

Instrukcija o postupku upisa u poseban birački spisak nacionalne manjine, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava br. 290-111-00-00009/2009-05 od 7. decembra 2009. godine.

Goran Bašić*

THE RIGHT TO PRIVACY IN THE CONTEXT OF CITIZENS'
ETHNICITY DATA COLLECTION¹⁰⁰

Abstract: *In a contemporary liberal state, national / ethnic minorities are granted collective rights, the purpose of which is protection of their cultural identities. In many cases, however, exercise of collective rights is conditioned by collection of sensitive data on citizens' ethnic (minority) identity, happening while exercising some of their specific rights and with the consent of the citizens belonging to ethnic minority groups to declare, aka openly state or disclose their ethnicity. The main idea the author discusses in this paper is on balancing the right to privacy and the actual need for data collection, analysis and presentation concerning citizens' ethnicity.*

Keywords: *ethnicity, privacy, statistics*

* Senior Research Fellow with the Social Sciences Institute in Belgrade (basicgoran11@gmail.com).

¹⁰⁰ The paper has been written within the framework of the Social Sciences Institute 'Social Transformation Within the EU Integration Processes - A Multidisciplinary Approach' Project (No. 47010) supported by the Ministry of Education, Science and Technological Development of the Republic of Serbia. (The author would hereby like to express his gratitude to Ms. Ivana Stjelja, MA, a researcher with the Research Support Resource Center of the Social Sciences Institute in Belgrade, for providing the data on international standards on privacy protection for the purposes of this paper.)

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

343.13:343.211.3(082)

MEĐUNARODNA naučna konferencija "Sloboda, bezbednost: pravo na privatnost" (2017 ; Novi Sad)

Zbornik radova = Conference papers / Međunarodna naučna konferencija "Sloboda, bezbednost: pravo na privatnost", [16-17. 11. 2017, Novi Sad] = International Scientific Conference "Freedom, security: the right to privacy" ; [urednik Zoran Pavlović]. - Novi Sad : Autonomna pokrajina Vojvodina, Pokrajinski zaštitnik građana - ombudsman, 2017 (Novi Sad : Štamparija Uprave za zajedničke poslove pokrajinskih organa). - 548 str. ; 24 cm

Radovi na više jezika. - Tiraž 300. - Predgovor ; Foreword: str. 11-42. - Napomene i bibliografske reference uz tekst. - Bibliografija uz svaki rad. - Rezimei na više jezika uz većinu radova.

ISBN 978-86-89417-04-3 (PZG)

ISBN 978-86-80756-07-3 (IKSI)

a) Кривични поступак - Право на приватност - Зборници
COBISS.SR-ID 318285575